

قواعد

تصحیح و تحقیق کتابهای خطی

تالیف دکتر صلاح الدین منجد

و

بررسی تصحیح دو کتاب خطی

www.ketab.ir

ترجمه

عبدالجبار زرگوش نسب

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام

زر گوش نسب، عبد الجبار ۱۳۳۶.

قواعد تصحیح و تحقیق کتابهای خطی تألیف دکتر صلاح الدین منجد و بررسی تصحیح
دو کتاب خطی ترجمه عبد الجبار زر گوش نسب.

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: تصحیح کتابهای خطی

نسخه های خطی - تدوین قواعد تصحیح و انتشار متون - طبقه بندی نسخه های خطی -
شیوه تصحیح - اجازه و سماع - رسم الخط نسخه ها.

www.ketab.ir

نام کتاب..... قواعد تصحیح و تحقیق کتابهای خطی

قواعد تحقیق المخطوطات

نویسنده..... دکتر صلاح الدین المنجد

مترجم..... عبد الجبار زر گوش نسب

ناشر..... دانشگاه آزاد اسلامی

طرح روی جلد..... محمد کرم پور

نوبت چاپ..... اول - ۱۳۸۸

شمارگان..... ۱۰۰۰

قیمت..... ۱۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۵
شمه ای از شرح حال مؤلف.....	۷
بخش اول: تصحیح و تحقیق کتابهای خطی.....	۹
مقدمه.....	۱۱
دیرینه ی تدوین قواعد تصحیح و انتشار متون.....	۱۵
جمع آوری ، طبقه بندی و گروه بندی نسخه ها.....	۱۹
جمع آوری نسخه ها.....	۱۹
طبقه بندی نسخه ها.....	۲۰
گروه بندی نسخه ها.....	۲۲
تصحیح متن، هدف و روش تصحیح.....	۲۳
رسم الخط نسخه ها.....	۲۷
الفاظ و علامات اختصاری.....	۲۸
شکل و اعراب گذاری.....	۳۰
عنوان ها.....	۳۱
تقسیم بندی متن و شماره گذاری آن.....	۳۱
نشانه گذاری.....	۳۲
نحوه تنظیم حواشی و پاورقی ها.....	۳۴
چگونگی و نحوه تنظیم منابع متن.....	۳۵
اجازه و سماع.....	۳۷

تنظیم فهرست ها	۳۷
نحوه و چگونگی تنظیم مقدمه	۴۰
تنظیم منابع و کتابنامه	۴۲
بخش دوم: بررسی تصحیح دو کتاب خطی	۴۵
بررسی تصحیح کتاب « القواعد و الفوائد » تألیف محمد بن مکی عاملی، تصحیح و تحقیق شهید دکتر عبدالهادی حکیم	۴۷
نمونه هایی از تصحیح، تحقیق و نحوه نوشتن پاورقیها	۵۱
بررسی تصحیح کتاب « تلخیص البیان فی مجازات القرآن » تألیف شریف رضی تحقیق و تصحیح محمد عبدالغنی حسن	۵۵
نمونه هایی از تحقیق، تصحیح و نحوه نوشتن پاورقی ها	۵۸
آشنایی با فهرست نسخه های خطی کتابخانه ها	۵۸
منابع	۶۳

پیشگفتار مترجم

تاریخ تحقیق به تاریخ تفکر و اندیشه مربوط است، زیرا تحقیق یعنی تفکر، و تفکر باید روش، شیوه و راهی برای رسیدن به نتیجه داشته باشد، شیوه و روش نیز همواره با اندیشیدن توأم است. یکی از لوازم تحقیق امانت داری است، متن امانتی است که به محقق و مصحح سپرده می شود و مولف هر گز راضی به تحریف، تصحیف و تغییر متن نیست، بنابراین باید در تصحیح متون امانت دار بود و در حفظ و نگهداری نسخه های خطی تلاش نمود.

هر ملتی برای تصحیح و انتشار آثار علمی، فرهنگی و ادبی خود اهمیت ویژه ای قائل است، باین وجود مستشرقین در انتشار میراث مسلمانان پیش قدم بوده اند، هر چند بسیاری از آنها به زبان مسلمانان احاطه کامل نداشته اند. بعدها مسلمانان در تصحیح و انتشار میراث فرهنگی خود تلاش کردند، ولی هنوز هم هزارها کتاب خطی مسلمانان دست نخورده مانده اند به تحقیق و تصحیح قاعده مند و علمی نیاز دارد.

بسیاری از میراث علمی، فرهنگی و ادبی مسلمانان در اثر جهل و نادانی از بین رفته، بسیاری از نسخه های خطی به دست وارثان بیسواد رسیده، و تلف شده اند، و آن چه به دست ما رسیده با تلاشها و زحمتهای بی دریغ بزرگان بوده است، لذا باید هنگام استفاده و تصویر برداری، در حفظ آن ها کوشا باشیم و از دست بردن در آن ها پرهیزیم. بزرگانی همانند مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی (قدس سره) در جمع آوری و نگهداری نسخه های خطی رنجهای زیادی کشیده اند. در این راستا گزارشی از کتابخانه ی آن مرحوم و شمه ای از نحوه ی جمع آوری آن نسخه ها تقدیم می کنیم: ((... بی اختیار به طرف یکی از کتابها

کشیده می شویم. کتاب ((کشف اللغات و الاصطلاحات)) نوشته ی علامه شیخ عبدالرحیم بن احمد هندی بهاری مشهور به ((سور)) تألیف به سال ۱۰۶۰ قمری. در صفحه اول یادداشتی به خط آیت الله مرعشی جلب توجه می کند ((این کتاب را به بهای دو سال نماز استیجاری و مبلغ ۲۰ روپیه به نیابت مرحوم میرزا محمد بزاز تهرانی خریدیم. خداوند توفیق اتمام کار عنایت کند. نماز استیجاری را در روز بیست و یکم ذی القعدة ۱۳۴۲ قمری آغاز کردم و اینکه در شرایطی این نوشته را می نویسم که سخت گرسنه ام و حدود بیست ساعت است توان تأمین غذا نداشته ام. خداوند در سختی ها گشایش دهد.))^۱

کتابی که در دست داوید دارای دو بخش است:

بخش اول: ترجمه ی کتاب « قواعد تحقیق المخطوطات » تألیف دکتر صلاح الدین منجد. این کتاب روش و شیوه ی تصحیح و تحقیق کتابهای خطی را به طور علمی بیان می کند و توسط کمیته ی تراث کنفرانس مجامع علمی در دمشق، مورد تأیید قرار گرفته است. در ترجمه ی آن سعی شده از معادل های فارسی استفاده شود و روح هماهنگ منطقی حاکم بر کتاب، حفظ گردد.

بخش دوم: بررسی تصحیح و تحقیق دو کتاب خطی: ۱- کتاب ((القواعد و الفوائد)) تألیف محمد بن مکی عاملی معروف به شهید اول، به تصحیح شهید دکتر عبدالهادی حکیم. ۲- کتاب ((تلخیص البیان فی مجازات القرآن)) تألیف شریف رضی، به تصحیح محمد عبدالغنی حسن.

عبدالجبار زرگوش نسب

^۱ - حق شناس، علی محمد و دیگران، زبان فارسی ۲، از انتشارات شرکت چاپ و نشر کتابهای درسی ایران، تهران، چاپ ششم، ۱۳۸۲، ص ۱۷۲.